

**SUVERANITATEA ÎN CONTEXTUL REALITĂȚII REPUBLICII
MOLDOVA**
SOVEREIGNTY IN THE CONTEX OF REPUBLIC OF MOLDOVA REALITY

**Ion JECEV,
dr., conf. univ.
Universitatea de Stat din Moldova**

Abstract

Note that, being in continuous evolution towards perfection and alignment with the democratic standards of contemporary constitutionalism, the Moldovan constitutional legislative framework on the content of national sovereignty was formed. But strengthening and exercise of sovereignty according to the forms established by the constitutional framework faces obstacles, which can be overcome through constructive collaboration of authorities with the people, aiming achievement on the national aspirations, respecting the principles and international provisions to which we are part.

Keywords: *sovereignty, state, state sovereignty, state power, national sovereignty, the supremacy of state power, independence of state power.*

Comunitatea mondială reprezintă o totalitate de elemente, între care există legături, dependențe și relații stabile. Acesta este un sistem unic, cu caracteristicile, componentele structurale și funcțiile sale speciale generatoare de sisteme. În calitate de elemente centrale, axiale apar statele luate aparte. Și lucrul acesta este destul de firesc, pentru că statul național suveran este principalul agent al puterii nu numai în cadrul unei țări luate aparte, dar și pe arena internațională.

O condiție a pretențiilor fiecărui stat la puterea supremă pe teritoriul său constă în recunoașterea drepturilor egale ale altor state de administrare după bunul lor plac în limitele granițelor lor. Formarea statelor naționale contemporane a devenit o parte a procesului de recunoaștere reciprocă, pe parcursul căruia statele își acordă unul altuia dreptul de jurisdicție în limitele teritoriilor respective. Treptat, *principiul egalității suverane a statelor* a devenit unanim acceptat în sistemul relațiilor reciproce dintre state, el reglementând comportamentul acestora, indiferent de formele de guvernare dominante în fiecare dintre ele. (Burian, 2007, p.76-77).

Anume statul ca purtător al drepturilor și libertăților suverane formează și exercită în interiorul statului puterea sa supremă asupra populației, iar în afara statului realizează așa drepturi specifice a laturii externe a suveranității ca dreptul la pace, dreptul la participare ca membru la diferite organizații internaționale, dreptul la neutralitate și altele” (Тункин, 1994, p.88). În viziunea lui Hart, noțiunea de suveranitate „nu se aplică unui organ legislativ, unui oarecare element sau persoane din interiorul unui stat, ci statului însuși” (Hart, 1999, p.216). Teza referitoare la apartenența

suveranității de stat numai statului în întregime, dar nu anumitor elemente componente ale sale, inclusiv puterii de stat, este consfințită în constituțiile unui șir de state contemporane. Însă, aceasta se face atît prin forma indicării directe a apartenenței suveranității acestui stat (de exemplu Constituția Irlandei (Конституции государств Европейского союза, p. 227), Constituția Portugaliei (Конституции государств Европейского союза, p. 227), cît și prin forma indirectă – pe calea indicării asupra caracterului derivat al suveranității de stat de la suveranitatea poporului (de exemplu Constituția Rusiei (Короткова, 1999, 233), Constituția Franței (Конституции государств Европейского союза, p. 227).

Atenționăm, totodată, că suveranitatea de stat este privită ca o derivată a suveranității poporului, ambele noțiuni fiind interdependente (Guceac, 2007 p.93). Este imposibilă realizarea integrală a suveranității poporului fără existența statului, situație enunțată de Hegel (Гегель, 1934, p.100). În același timp, nu trebuie să negăm și un fenomen invers: este imposibilă prosperitatea unui stat democratic și de drept care nu recunoaște într-un fel sau altul suveranitatea poporului său (anume a întregului popor, și nu a unei anumite categorii, clase sau pături sociale). În așa mod, poporul împuternicește propriul stat cu dreptul de a înfăptui suveranitatea. Și, întruchipînd în sine puterea poporului, suveranitatea lui, el însăși devine suveran, adică propria sa putere de stat dispune de toate calitățile puterii suverane (Хропанюк, 1995, p.61). Autoritatea care se manifestă asupra indivizilor este îndeplinită de către stat prin puterea publică, această avîndu-și sursa în suveranitate” (Lapradelle, 1912, p.23).

Astfel, suveranitatea statului reprezintă în sine forma juridico-statală de înfăptuire a suveranității poporului, în virtutea căreia puterea de stat are așa trăsături/însușiri esențiale ca supremația și independența.

Deci, suveranitatea implică conjugarea a două componente esențiale: *supremația puterii de stat și independența acestei puteri* (Deleanu, 1996, p.39; Costachi, Hlipca, 2008, p.6). Prin urmare suveranitatea are două laturi: *una internă și alta externă.*

Supremația puterii de stat, ca particularitate a suveranității, se referă la latura internă, semnificînd integritatea teritoriului și inviolabilitatea frontierelor statului, precum și faptul că puterea de stat instituită constituțional, este superioară oricărei altei puteri. Latura internă a suveranității este chemată să sublinieze faptul că în interiorul statului respectiv nici o altă putere socială nu este superioară sau echivalentă cu puterea statală. Supremația puterii de stat, la fel, exprimă calitatea acesteia de a fi unica autoritate cu drept de acțiune asupra teritoriului și populației statului, de a stabili sistemul și ordinea de drept în interiorul frontierelor statului, precum și direcțiile, modalitățile de realizare a politicii interne și externe potrivit intereselor și aspirațiilor poporului său.

Independența, ca un element al suveranității, se referă la latura externă prin care statul duce o politică externă pe care și-o stabilește fără ca să depindă de un alt stat sau altă putere internațională (Pușcaș, 2007, p.4). În

general, această latură este denumită și independența puterii sau neatârnamarea acesteia (Avornic, 2009, p.83). Independența înseamnă posibilitatea unui stat sau a unui popor care se bucură de suveranitate națională, de a rezolva problemele sale interne și externe, fără amestec din afară, având obligația de a respecta, în același timp, drepturile suverane ale altor state și normele dreptului internațional unanim acceptate (Baltag, 2009, p. 158).

În același timp, în literatura de specialitate se menționează că lipsa independenței nu presupune neapărat și lipsa suveranității. Astfel autorul Dumitru Grama susține că, deși unele state în situații istorice specifice de fapt au fost lipsite de independența politică sau au fost limitate mult în exercitarea ei atât în aspect intern, cât și cel extern, totuși ele nu și-au pierdut calitatea de state suverane, fiind considerate astfel de alte țări de pe Terra (Gramă, 2006, p.201).

Referindu-ne la Republica Moldova, menționăm că temelia suveranității a fost pusă prin adoptarea a două declarații:

- Declarația suveranității R.S.S. Moldovenești din 23 iunie 1990 (Declarația cuprindere la suveranitatea Republicii Sovietice Socialiste Moldova);
- Declarația de independență a Republicii Moldova din 27 august 1991 (Declarația de independență a Republicii Moldova).

Ultima declarație proclamă că „ *Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul, fără nici un amestec din afară, în conformitate cu idealurile și năzuințele sfinte ale poporului în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale*” și hotărăște ca pe întregul teritoriu „*să se aplice numai Constituția, legile și celelalte acte normative adoptate de organele legal constituite ale Republicii Moldova*”.

Iar art.1 alin (1) al Constituției proclamă Republica Moldova un stat suveran și independent (Constituția Republicii Moldova). În sintagma „*suveran și independent*” cuvântul independent, la prima vedere, e de prisos, deoarece independența semnifică trăsătura primordială a suveranității. Totuși legiuitorul constituțional face referință la independență, pentru a atrage atenția la faptul că nu poate fi vorba de un stat suveran, în sensul deplin al cuvântului, dacă acesta nu este independent (Negru, 2012, p.155).

Apariția Republicii Moldova ca stat suveran și independent, în urma destrămării URSS, a însemnat, conform dreptului internațional al succesiunii următoarele:

1. Republica Moldova a devenit subiect de drept internațional, fiind recunoscută de comunitatea internațională ca stat suveran și independent, cu deplinătatea drepturilor și obligațiilor ce recurg din acest statut.
2. Statul Republica Moldova a înlocuit fosta RSSM, fiind succesorul ei legitim pe partea de teritoriu în limitele administrativ-juridice existente la momentul destrămării URSS, teritoriu pe care-l ocupă și în prezent.
3. Succesiunea de state nu afectează frontierele stabilite printr-un tratat, nici obligațiile și drepturile referitoare la regimul de frontieră sau alte regimuri

teritoriale.

Problemele suveranității naționale, integrității teritoriale, drepturilor națiunilor la autodeterminare sunt probleme – cheie în cadrul dreptului internațional (Андреев, 2011, p. 97-101), iar majoritatea statelor în perioada de formare se confruntă cu un șir de probleme în realizarea atribuțiilor sale suverane (Большаков, 2011, p.186). În această ordine de idei constatăm că în perioada 1989 – 1990 Europa a fost cuprinsă de valul unor transformări, schimbări politice epocale în urma cărora s-a prăbușit imperiul socialist de tip sovietic, iar odată cu aceasta s-au declanșat conflicte, numite de unii autori - conflicte etnice sângeroase (Rusia – Cecenia, Georgia – Abhazia, Moldova – Transnistria, etc.) (Cuhal, 2008, p.32). Referitor la exemplul Moldovei el nu poate fi calificat ca un conflict etnic.

Cu toate că art. 1 al Constituției declară caracterul suveran, unitar și indivizibil al statului, în realitate, Moldova din momentul proclamării independenței și pînă-n prezent se confruntă cu dificultăți în realizarea acestui deziderat, deoarece încă nu s-a soluționat diferendul din regiunea estică a țării, creat artificial de elemente separatiste. Această situație provoacă mari dificultăți tînărului nostru stat în exercitarea suveranității atît pe plan intern, cît și în relațiile cu comunitate internațională (Pușcaș, 2007, p.9-12). Acest fapt a determinat Parlamentul Republicii Moldova să adopte Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria) (Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului).

În opinia unor analiști, acest conflict trebuie definit drept (1) un conflict referitor la suveranitate, (2) un conflict referitor la identitate, (3) un conflict internațional. Observăm că opinia autorului Cuhal ce a numit conflictul din Transnistria conflict etnic este una izolată, neacceptată de specialiști.

Conflictul referitor la statutul Transnistriei considerăm că este un conflict legat de suveranitate, deoarece este vorba despre o luptă asimetrică dintre un stat suveran recunoscut și niște autorități autoprocimate. Fiind unul separatist, conflictul din Transnistria nu reprezintă un conflict intern ce ține de recunoașterea internațională, care, astfel, are repercusiuni geopolitice internaționale. În timp ce Moldova consideră Transnistria ca fiind parte a teritoriului său, autoritățile transnistrene consideră că relațiile lor cu Chișinăul ca fiind cu caracter internațional (Coppieters, 2007, p.99-100).

În condițiile în care Constituția prevede căi democratice de soluționare a diferendului regional prin acordarea statutului special de autonomie pentru localitățile din stînga Nistrului, toate argumentele aduse la acest capitol sunt speculații.

Soluționarea conflictului regional a devenit o problemă prioritară atît pentru statul nostru cît și pentru comunitatea internațională, pentru consolidarea și asigurarea exercitării suveranității naționale în raport cu toată populația pe întregul teritoriu al Republicii Moldova (Pușcaș, 2007, p.12-13).

Autorii Negru Boris și Negru Alina afirmă că în prezent constatăm, cu regret, că Republica Moldova nu și-a cucerit deplin și definitiv suveranitatea. După cum s-a menționat anterior, regimul secesionist de la Tiraspol constituie un impediment serios în exercitarea plenară de către stat a puterii pe întregul său teritoriu (Negru, 2017 p.155).

Considerăm că Federația Rusă trebuie să-și onoreze obligațiile asumate la Summitul OSCE de la Istanbul (1999), precum și Rezoluția Adunării Generale a ONU (2018) privind evacuarea integrală, urgentă și transparentă a trupelor și armamentului pe teritoriul Republicii Moldova (Legea cu privire la prevederile de bază ale statului juridic special al localităților din stînga Nistrului), precum și să respecte normele dreptului internațional și prevederile Tratatului politic de bază moldo-rus semnat la 18 noiembrie 2001 (Nantoi, 2007, p.107-108), deoarece altfel se încalcă principiul internațional al egalității suverane a statului (Gamurari, Osmochescu, 2007 p.27).

Constatăm că în prezent în Republica Moldova se încalcă și latura internă a suveranității - supremația puterii de stat, de către autoritățile din stînga Nistrului și latura externă a suveranității – independența, de către Federația Rusă. Avem curajul să afirmăm că acest lucru se întâmplă deoarece în prezent unele „mari puteri ale lumii” (de exemplu Federația Rusă) ignoră normele și principiile unanim recunoscute ale dreptului internațional.

Cît privește Republica Moldova, din punct de vedere geopolitic, ea a fost permanent o punte între Est și Vest și problema asigurării intereselor ei naționale în mare măsură a depins de corelația de forțe în lume și în regiune. Astăzi, pentru a supraviețui și a-și asigura suveranitatea și independența Moldova este pur și simplu obligată să-și definitiveze orientările politice, economice și strategice.

În concluzie, am putea menționa că, fiind în evoluție continuă spre perfecțiune și aliniere la standardele democratice ale constituționalismului contemporan, cadrul legislativ constituțional al Republicii Moldova privind conținutul suveranității naționale a fost format. Însă consolidarea și exercitarea suveranității conform formelor stabilite de cadrul constituțional întâmpină obstacole, care pot fi depășite prin activitatea și colaborarea constructivă a autorităților statale cu poporul spre realizarea aspirațiilor naționale, respectând principiile și prevederile internaționale la care suntem parte.

Îmi exprim speranța și încrederea că guvernarea viitoare va analiza profund situația reală, atît în lume, cît și în regiune, și va adopta decizii care corespund intereselor Republicii Moldova în vederea asigurării "binelui comun".

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Avornic Gh. Tratat de teoria generală a statului și dreptului (în 2 volume) Vol.I. Chișinău: Cartier, 2009. 460 p.
2. Baltag D. Teoria generală a dreptului. Chișinău: F.E.-P.”Tipografia Centrală”, 2010.536p.
3. Burian A., Suveranitatea moldovenească în contextul geopolitic contemporan. În: Materialele Conferinței internaționale „Suveranitatea și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice” 22-23 septembrie 2006. Chișinău 2007, p.76-77.
4. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.1., 1994.
5. Coppieters B, Problema suveranității în diplomația multilaterală. Cazul transnistriei. În: Materialele Conferinței internaționale „Suveranitatea și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice” 22-23 septembrie 2006. Chișinău 2007, p.99-106.
6. Costachi Gh., Hlipca P., Abordarea teoretică a conceptului „suveranitate de stat”. În: Legea și viața 2008, nr.7, p.4-6.
7. Cuhal I. Fenomenul separatismului. În: Legea și Viața. Nr.10, 2008. p.32 - 33.
8. Declarația cu privire la suveranitatea Republicii Sovietice Socialiste Moldova din 23 iunie 1990. În: Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului R.S.S.Moldova, 1990, nr.6-7.
9. Declarația de independență a Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova nr.691-XII din 27 august 1991. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr.011-XII.
10. Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Iași: Chemarea, 1993.251 p.
11. Gamurari V., Osmochescu N. Suveranitatea și dreptul internațional. Chișinău: CEP USM, 2007. 258 p.
12. Grama D. Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova, Vol. II, Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 479 p.
13. Guceac I. Suveranitatea națională a Republicii Moldova în perspectiva integrării europene. În: Materialele Conferinței internaționale „Suveranitatea și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice” 22-23 septembrie 2006. Chișinău 2007, p.91-98.
14. Hart, H.L.A. Conceptul de drept. Chișinău: Combinatul poligrafic, 1999. 304 p.
15. Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria). Nr. 173 din 22 iulie 2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 101-103 din 29.07.2005.
16. Nantoi O. Politica Federației Ruse în conflictul din raioanele de est ale Republicii Moldova. În: Materialele conferinței internaționale „Suveranitatea și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice” 22-23 septembrie 2006. Chișinău, 2007, p.107-108.

17. Negru B, Negru A. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău, 2017. 520 p.
18. Negru B. ș.a. ,Constituția Republicii Moldova: comentariu.Chișinău, 2012. 574 p.
19. Pușcaș V. Conceptul și conținutul suveranității. Conferința internațională, Chișinău, 22-23 septembrie 2007 „Suveranitatea și structura de stat în condițiile țărilor plurietnice”, p.4-13.
20. Андреев Ю. Проблемы суверенитета и международная безопасность. В: Власть. N1, 2011, p.97-101.
21. Большаков А. Г. Проблемная государственность в эпоху глобального кризиса национального суверенитета. В: Полис, N. 5, 2011. с.186 - 189
22. Гегель Г. Философия права. Сочинения, Т.VII. М. – Л: Соцэкгиз, 1934. 380 с.
23. Конституции государств Европейского союза. Москва: ООО “ГЕЯ итэрум”, 1999. 816 с.
24. Короткова Н. Трактовка Г.Д.Лассуэллом понятия политической власти как центральной категории политической науки. В: Вестник Московского Университета, сер. 18 Социология и политология, 1999, N 2, с.108-116.
25. Тункин, Г. Международное право. Москва: Юридическая литература,1994. 512 с.
26. Хропанюк В. Теория государства и права. Москва: Дабахов, Ткачев, Димов, 1995. 384с.
27. Lapradelle, A. Cours de droit constitutionnel. Paris: Ed. A.Padone, 1912. 592 p.